

Asia: VN/32825/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevassa lainsäädäntöesityksessä Museo- ja kulttuuriperintöalan ammattiliitto MAL ry (jäljempänä MAL) haluaa kiinnittää erityisesti huomiota tulevien virastojen nimivalintoihin sekä hyvään ja yhdenvertaiseen henkilöstöpolitiikkaan muutostilanteessa.

MAL ry edustaa museo- ja kulttuuriperintöalan ammattilaisia ja alalle opiskelevia, jäsenmäärämme on vajaa 1700. Olemme läpikäyneet 2020-luvulla järjestömme nimenmuutoksen. Aiempi nimemme oli Museoalan ammattiliitto MAL ry. Nimenvaihtoprosessissa pohdimme laajasti erilaisia vaihtoehtoja. Lopputulemana pidimme tärkeänä säilyttää museo-sana nimessä. Vakiintuneella, ja myös kansainvälisesti ymmärretyllä, sanalla on kulttuuriperintöalalla oma institutionaalinen erityisasemansa, ja museoammatillista toimintaa tukee myös kansainväliset eettiset säännöt (ICOM). Kaksiosainen nimi on pitkä, mutta samalla se kuvaa selkeästi jäsenistöämme sekä toimialaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on kirjattu yhtenä museo- ja kulttuuriperintöalan toimijana Museovirasto, jonka tehtäviä ovat museoalan kehittäminen sekä kulttuuriperintöön ja kulttuuriympäristöön kuuluvat viranomaistehtävät.

Museovirasto on vakiintunut ja erittäin hyvin kansalaisten tuntema viranomainen. Lisäksi museosanan säilyminen myös virastomaailmassa on tärkeää.

Uudistuksen yksi tarkoitus on selkeyttää virastojen tehtäviä. Esityksessä ehdotetut nimet Kulttuuriperintövirasto ja Kulttuurivirasto eivät selkiytä eivätkä helpota virastojen eron ymmärtämistä. Sekaannuksen lisäksi MAL näkee nimissä riskin myös tulevaisuudessa, kun etsitään

uusia leikkauskohteita. Kansalaisille ja tuleville poliittisille päättäjille voi olla epäselvää, miksi olisi erikseen Kulttuuriperintövirasto ja Kulttuurivirasto. Pelkona on, että ymmärtämättömyys uhkaa tulevaisuudessa molempien virastojen olemassaoloa.

MAL haluaa nostaa esiin myös nimenmuutoksen taloudellisen näkökulman. Niukkana taloudellisena aikana nimenmuutokseen ja siitä viestimiseen käytettävät taloudelliset resurssit ovat pois viraston varsinaisesta toiminnasta. Siksikin MAL suosisi ensisijaisesti vanhan, erittäin tunnetun ja vakiintuneen nimen käyttöä. Mikäli Museoviraston nimi muuttuu, olisi uudeksi nimeksi Museoviraston ja Suomenlinnan hoitokunnan yhteisenä virastonimenä selkein Museo- ja kulttuuriperintövirasto. Mikäli Museovirastosta ja Suomenlinnan hoitokunnasta tulee Kulttuuriperintövirasto, pitäisi uuden, perustettavan Kulttuuriviraston nimi pohtia uudelleen sekaannuksen välttämiseksi.

Virastouudistuksen esityksessä ei olla eri virastojen nimien osalta vielä yhdenmukaisissa esityksissä. Esityksessä, ja jo nytkin, joitain toimintoja ja osa-alueita löytyy useamman viraston alta. (Esim. kulttuuriperintö kuuluisi niin Kulttuuriperintövirastolle, Kansallisarkistolle kuin tulevalle Kulttuurivirastollekin Kavin osalta). Siksikin olisi sekaannusta aiheuttavaa, jos yhden viraston nimi on Kulttuuriperintövirasto, mutta kulttuuriperintöasioiden viranomaistyötä tehdään myös muissa virastoissa. Virastojen tehtävien hahmottaminen ja oikean viranomaisen löytäminen hankaloituisi entisestään. Tämä olisi ristiriidassa uudistuksen selkiyttämisajatuksen kanssa. MAL yhtyy nimikritiikissään muihin nimiasiasta lausuneisiin tahoihin.

Virastouudistuksessa on taattava riittävät asiantuntija- ja viranomaisresurssit. Virastojen lakisääteisten tehtävien toteuttamisesta vastaavat asiantuntevat virkamiehet ja muu henkilöstö. MAL muistuttaa huolehtimaan henkilöstön yhdenvertaisesta kohtelusta ja työehtojen säilymisestä vähintään nykyisellä tasolla. Ilman osaavia, motivoituneita ja sitoutuneita virkamiehiä ja muuta henkilöstöä ei mikään virasto toimi.

MAL yhtyy Suomen museoliiton lausuntoon hallituksen esityksen kohdassa, jossa kuvataan tulevan Kulttuuriperintöviraston tehtävät. Myös MAL pitää tärkeänä asiantuntijaviranomaisen statusta. Lain 2 §:n 1 kohdassa esitetty tehtävä toimia kulttuuriperinnön ja -ympäristön suojelun asiantuntijana pitää muuttaa muotoon toimia kulttuuriperinnön ja -ympäristön suojelun asiantuntijaviranomaisena. Ilman viranomaisstatusta ei ole mahdollista hoitaa vaativia kulttuuriperinnön ja -ympäristön tehtäviä kuten suojelun valtakunnallisten tavoitteiden ja ohjeiden valmistelua, suojeluohjelmia, suojeluesityksiä sekä suojelun valvonnan tehtäviä, alueidenkäytön suunnittelua ja muita vastaavia tehtäviä, joita tehdään mm. alueellisten vastuumuseoiden sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa.

MAL yhtyy Suomen museoliiton lausunnon kohtaan, jossa Museoliitto katsoo, että Kulttuuriperintöviraston tehtäviin pitäisi lisätä selkeämmin alan kansainvälinen toiminta ja yhteistyö. Virasto hoitaa mm. kansainvälisten kulttuuriperintöalan sopimuksiin liittyviä tehtäviä ja seuraa alan

kansainvälistä kehitystä. MAL jakaa Suomen museoliiton näkemyksen, jonka mukaan on myös perusteltua, että viraston tehtäviin sisältyy toimialaansa kuuluvien palveluiden tuottaminen. Kulttuuriperintöviraston tehtävistä puuttuu lisäksi maininta kulttuuriperintöalan avustusten jakamisesta. Myös MAL pitää museoiden ja museoalan kehittämisen kannalta merkittävinä valtionavustuksia, joilla tuetaan museoiden ja yhteisöjen kulttuuriperintöön liittyviä hankkeita ja toimintaa sekä kulttuuriperintökohteiden säilymistä.

Lakiesityksessä Kulttuuriperintövirastoksi esitetään, että Kulttuuriperintöviraston hallinnassa olevien museokokoelmien hallinta kuuluisi virastossa Suomen kansallismuseon toimialaan. Ehdotuksen mukaisesti myös muut esine-, kuva- ja kirjakokoelmat siirtyisivät Suomen Kansallismuseon hallintaan. Siirtoa perustellaan Museolain 3 §:llä. MAL pitää tärkeänä, että myös viraston kokoelmatyö saa riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit esitetyn tavoitteen toteuttamiseen.

Lisäksi MAL haluaa omassa lausunnossaan vielä nostaa Suomen museoliiton antamasta lausunnosta kohdan digitalisaation merkityksestä museoalalle. Digitalisaation edistämällä on suuri merkitys museoalalle ja virastolla on merkittävä koordinoiva rooli sen edistämisessä. Virastossa on tehty kehittämistyötä mm. digitaalisen kulttuuriperinnön saavutettavuudessa, viranomaistehtäviin liittyvässä digitaalisessa tiedonhallinnassa sekä digitalisaatiota edistävien työmenetelmien parantamisessa. Myös MAL pitää tärkeänä, että Kulttuuriperintöviraston mahdollisuudet tukea ja edistää museoalan digitalisaation kehittämistä turvataan.

Kansallisarkiston osalta MAL haluaa nostaa esiin Heraldisen lautakunnan merkityksen. Vaikka heraldiikan rooli koetaan tänä päivänä vähäisemmäksi, on alalla pitkä perinne ja sen vaalimisessa tarvitaan asiantuntijaviranomaista. Kuten vielä nyt Suomessa, myös muissa Pohjoismaissa heraldiikka kuuluu kansallisten arkistoviranomaisten tehtäviin. Heraldisia tunnuksia käytetään edelleen laajasti muun muassa kunnanvaakunoissa ja Puolustusvoimissa. Heraldisen lautakunnan kantaa kysytään esimerkiksi haettaessa tavaramerkkisuojaa tuotteisiin, joissa on käytetty valtiollisia symboleita, kuten Suomen lippua ja vaakunaa. Kunnat, virastot, puolustusvoimien yksiköt ja muut viranomaiset eivät jatkossa saisi lainkaan viranomaisneuvontaa uudistaessaan tunnuksiaan tai selvittäessään niiden käyttöä. Viranomaistarpeiden lisäksi myös liike-elämän kannalta on eduksi, että valtiollisten tunnusten kaupallisesta käytöstä on selkeät toimintatavat. Ilman asiantuntijaviranomaista esimerkiksi virallisten tunnusten sisällyttäminen erilaisiin tavaramerkkeihin voi aiheuttaa sekaannusta, ja hämärtää viranomaisorganisaation ja yritystoiminnan eroja kansalaiselle.

Mäkelä Katariina
Museo- ja kulttuuriperintöalan ammattiliitto MAL ry